

Науково-нормативна база формування концепції методичної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти

М. М. Дяченко-Богун

Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка, Полтава, Україна
E-mail: ecos.poltava@mail.ru

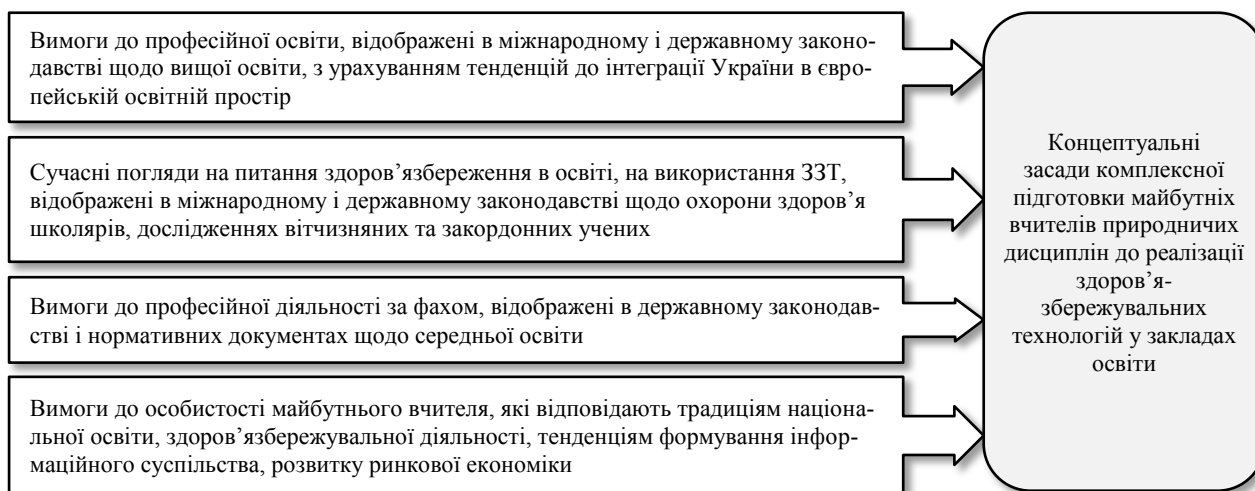
Paper received 02.12.15; Accepted for publication 14.12.15.

Анотація. В статті розглядаються питання нормативно-правового і науково-літературного забезпечення процесу формування концепції методичної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти. Проаналізовано документи Міжнародних конференцій, творчі розробки українських науковців, а також науковців країн СНД в яких окреслюються сучасні вимоги до професійної компетенції майбутнього педагога, що дозволять забезпечити формування здорового способу життя, самоохоронної поведінки та первинної профілактики більшості захворювань і порушень здоров'я школярів.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальні технології, концепція методичної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти

Комюніке Всесвітньої конференції з вищої освіти (Париж, 2009) вказує на те, що вища освіта має стати «...провідною силою суспільства у формуванні глобальних знань для розв'язання глобальних проблем, ... окремо, щодо здоров'я населення» [4, с. 42]. Згідно з таким підходом нові вимоги до системи професійної освіти взагалі і до підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти варто розглядати як у площині гло-

бальних проблем сучасності, так і з погляду внутрішніх, насамперед, соціальних змін у країні та питань інтеграції у світовий соціум і європейську освітню спільноту. З'ясування вимог до підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти дозволяє поглибити обґрунтування концепції підготовки і врахувати більшість чинників, які впливають на її реалізацію в вищому навчальному закладі (рис. 1). Саме це і визначає мету нашої статті.

Рис. 1. Сучасні вимоги до концептуальних засад підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти

В загальному вигляді, ми розуміємо концепцією як систему ідей, що включає діагностично задані цілі й зумовлені ними принципи, які, у свою чергу, реалізуються в змісті, методах і організаційних формах підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти.

Розробляючи концепцію підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, слід базуватися на положеннях, які викладені в низці міжнародних та вітчизняних документів щодо освіти, в першу чергу, Загальної декларації прав людини

(1948) та Конвенції проти дискримінації в освіті (1960), Конституції України (1996), у Законах України «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та інших документах.

Згідно до вище перелічених документів, *професійна підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін повинна бути спрямована на вільний розвиток людини, її здібностей, та реалізуватися на принципах свободи, демократії, гуманізму.*

Концепція враховує рекомендації Всесвітньої конференції з питань освіти для всіх (Джомтєн, Тайланд, 1990), Конференції ООН з питань академічної свободи

та університетської автономії (Сінайя, 1992), Всесвітнього самміту з питань соціального розвитку (Копенгаген, 1995), Міжнародного конгресу з питань освіти та інформатики (Москва, 1996), V міжнародної конференції з питань освіти для дорослих (Гамбург, 1997), Всесвітньої конференції з питань вищої освіти в XXI столітті (Париж, 1998), Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій (1997), Сорбонську декларацію (1998), Болонську декларацію (1999), рекомендації Конференції європейських вищих навчальних закладів і освітніх організацій (Саламанка, 2001), Комюніке зустрічі європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту (Прага, 2001), Комюніке Конференції Міністрів, відповідальних за Вищу освіту (Берлін, 2003), матеріали Першого (Льовен, 2005) та Другого (Відень, 2010) організаційних Болонських форумів та ін.

Згідно до вище перелічених документів, підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти повинна:

- відповідати вимогам до професійної освіти, які відображені в міжнародному і державному законодавстві щодо вищої освіти, з урахуванням тенденцій до інтеграції України в європейській освітній простір;
- бути заснованою на сучасних принципах розвитку освіти;
- сприяти навчанню впродовж усього життя, мобільності та конкурентоспроможності майбутнього фахівця;
- сприяти розвитку особистісних якостей, які забезпечують самореалізацію і творчу діяльність у професії.

У концепції питання щодо здоров'язбереження та реалізації здоров'язбережувальних технологій в освіті розглядаються згідно до положень, розроблених у Статуті ВООЗ (1948), Конвенції про права дитини (1989), у Декларації «Здоров'я-XXI: Основи політики досягнення здоров'я для всіх в Європейському регіоні ВООЗ» (1998), Законі України «Про охорону дитинства» (2001), Всесвітній доповіді про знання для кращого здоров'я (2004), Першої Глобальної конференції щодо зміцнення здоров'я (Оттава, 1986) і прийнятої на ній Оттавській хартії, Алматинській декларації (2003), резолюцій глобальних конференцій ВООЗ, що відбулися в Аделаїді (Австралія, 1988), Сундсвалі (Швеція, 1991), Джакарті (1997) і Мехіко (2000), Шостій Глобальній конференції зі зміцнення здоров'я щодо теми «Політика і партнерство в інтересах дій: рішення проблем, пов'язаних з детермінантами здоров'я» (Бангкок, 2005), Європейської стратегії «Здоров'я і розвиток дітей і підлітків» (2005), матеріалів сесії Асамблеї ВООЗ «Сприяння зміцненню здоров'я у глобалізуючому світі» (2007), окремих матеріалах і документах ООН та ВООЗ, окремо, Глобальної стратегії щодо харчування, фізичної активності та здоров'я (ВООЗ, 2004), Народи високого рівня Організації Об'єднаних Націй «Профілактика неінфекційних хвороб і боротьба з ними» (2011), нової європейської стратегії «Здоров'я 2020» (2012), ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Всесвітнього банку та інших міжнародних організацій.

Згідно до вище наведених документів, підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах

освіти розглядається як важливе завдання суспільства та держави, спрямоване на поліпшення ефективності навчання і збереження, зміцнення та формування здоров'я школярів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів.

Нові перетворення поглядів у суспільстві стосовно освіченості та розвитку людини впливають на зміст і організацію вищої освіти. Сучасна професійна освіта характеризується переходом від «знанневої» до особистісно орієнтованої парадигми, від дисциплінарного до компетентнісного підходу [1, 43]. Цей перехід підготовлений послідовним рухом педагогічної думки від односторонньо-функціонального до цілісного уявлення щодо професійної освіти, в якій процеси оволодіння професією і професійне вдосконалення органічно вплітаються в ширший простір соціальної, професійної та особистісної самореалізації людини [2, 71]. Крім того, «у розвитку системи професійної освіти в нових суспільних умовах потрібно враховувати питання стандартизації підготовки фахівців у вищій школі, запровадження компетентнісного підходу в підготовці фахівців із вищою освітою, інтеграції освітньої і наукової складових у діяльності вищої школи, підвищення якості освіти, демократизації вищої освіти та інше» [3, с. 82].

Формулюючи основні положення концепції підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій, необхідно проаналізувати творчі розробки таких українських науковців, як В.І. Бобрицька – теоретичні й методичні основи формування здорового способу життя в майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук; І.М. Богданова – професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій; О.В. Глузман – розвиток університетської педагогічної освіти в Україні; В.П. Горашук – теоретичні та методологічні засади формування культури здоров'я школярів; О.Д. Дубогай – психолого-педагогічні засади формування здорового способу життя школярів молодших класів; С.О. Омельченко – теоретичні та методичні основи взаємодії соціальних інститутів суспільства в формуванні здорового способу життя учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

У розробці концепції підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти використали праці науковців з країн СНД у галузі педагогіки, пов'язані з різними аспектами професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. Так, І.Г. Бердніков розглядав теоретичні засади формування валеологічної культури особистості вчителя; О.А. Бутакова – теорію та дидактику неперервної здоров'яформувальної освіти в системі підвищення кваліфікації; В.М. Волков – теорію і практику валеологічного виховання особистості учнів в освітніх установах нового типу; Л.М. Волошина – розвиток здоров'язбережувального освітнього простору дошкільних установ (методологія, теорія, практика); С.Н. Горбушина – світоглядні детермінанти формування культури здоров'я майбутнього вчителя; Г.К. Зайцев – валеолого-педагогічні засади забезпечення здоров'я людини в системі освіти; А.Г. Маджуга – педагогічну концепцію здоров'я створюваної функції освіти; Н.М. Малярчук – культуру

здоров'я педагога (особистісний і професійний аспекти); Ю.В. Науменко – комплексне формування соціокультурного феномена «здоров'я» в підлітків у загальноосвітній школі; Т.Ф. Орехова – теоретичні основи формування здорового способу життя суб'єктів педагогічного процесу в системі сучасної загальної освіти; Н.М. Полетаєва – теоретичні основи системи валеологічного виховання школярів; Л.І. Пономарьова – методологію формування еколого-валеологічної готовності майбутніх педагогів в умовах модернізації природничо-наукової освіти; С.Г. Серіков – забезпечення паритету освіченості та здоров'я учнів у теорії і практиці освіти; Д.С. Сомов – теорію і методологію реалізації здоров'язбереження в умовах сучасного вищого навчального закладу; Л.Ф. Тіхомірова – теоретико-методичні засади здоров'язбережувальної педагогіки та ін.

Концепція підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти враховує результати досліджень вітчизняних науковців, які в кандидатських дисертаціях розглядали окремі питання здоров'язбережувальної діяльності вчителів: О.В. Адєєва вивчала підготовку майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів; О.В. Вакуленко – здоровий спосіб життя як соціально-педагогічну умову становлення особистості в підлітковому віці; Д.Є. Воронін – формування здоров'язбері-

гаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання; О.Л. Главацька – проблему підготовки майбутніх учителів до статевого виховання учнів; О.В. Жабокрицька – педагогічні умови виховання основ здорового способу життя підлітків у позакласній діяльності; В.К. Звєкова – підготовку майбутніх учителів до організації здоров'язберігаючого дозвілля школярів; Н.В. Зимівець – соціально-педагогічні технології формування відповідального ставлення до здоров'я в учнівської молоді; С.В. Кириленко – соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників; С.М. Кондратюк – інтегративний підхід до виховання в молодших школярів здорового способу життя; В.Ю. Кузьменко – виховання в учнів 8–9 класів здорового способу життя; О.М. Лукашенко – проблему збереження здоров'я молодших учнів у вальдорфській педагогіці та ін.

Наведені дослідження засвідчують значну зміну сучасних поглядів стосовно питань здоров'язбереження в освіті, і становлять науково-нормативну базу формування концепції методичної підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх учителів до реалізації здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти, доводять, що підготовлені викладачі мають найбільші можливості у формуванні здорового способу життя, самоохоронної поведінки та первинної профілактики більшості захворювань і порушень здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. Модернізація освіти: політика і практика / В. Андрущенко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 12-15.
2. Андрущенко В.П. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття / В.П. Андрущенко, В.І. Бондар // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: [збірник наукових праць] / за ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти. – Випуск 28. – Миколаїв : МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2010. – С. 12-20.
3. Банникова Л.П. Роль дошкольних образовательных учреждений в формировании здоровья детского населения : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора мед. наук : 14.00.07 „Гигиена” / Л.П. Банникова. – Оренбург, 2007. – 44 с.
4. Коммюнике Всемирной конференции по высшему образованию: Новая динамика высшего образования и научных исследований для изменения и развития общества (ЮНЕСКО, Париж, 5–8 июля 2009 года) // Высшее образование в России. – 2009. – № 11. – С. 41-48.

REFERENCES

1. Andruschenko, V.P. (2002, March). Modernization of education: policy and practice. *Pedagogika i psihologiya (Pedagogy and Psychology)*. P. 12-15. (in Ukr.)
2. Andruschenko, V.P. (2010). Modernization of teacher education in accordance with the challenges of the XXI century. *Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlyns'koho (Scientific Bulletin Mykolayiv State University of V. Suchomlynsky)*. P. 12-20. (in Ukr.)
3. Bannikova, L.P. (2007). The role of preschool educational institutions in shaping children's health: Dis. on scientific. Dr. med degree. *Sciences: 14.00.07 "Health"*. Orenburg (in Russ.)
4. Communiqué of the World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Scientific Research for the changes and development of society (UNESCO, Paris, 5-8 July 2009). *Higher education in Russia*. (in Russ.)

Scientific and regulatory framework of formation of methodological concepts preparation of future teachers of natural sciences for implementation health preservation technologies in educational institutions

M. N. Dyachenko-Bohun

Abstract. This article addresses the legal, scientific and literary support for the process of formation of concept of methodical preparation of future teachers of natural sciences to the implementation of health preservation technologies in educational institutions. Analyzed the documents of international conferences, design Ukrainian scientists, researchers countries of the CIS which outlines the current requirements for professional competence of future teachers that will ensure a healthy lifestyle and the primary prevention of most diseases and health disorders schoolchildren.

Keywords: *health, health preservation technology, the concept of methodical preparation of future teachers of natural sciences to the implementation of health preservation technologies in educational institutions*